

A disznyóvágás

2012. december 12. szerda, 12:32 - Módosítás: 2012. december 12. szerda, 12:37

Kolumbán Sándor: A disznyóvágás

[Kolumbán Sándor](#) , 2012. december 8.

A disznyóvágás a székölyöknél nem csak egy egyszerű művelet, amelyik abból áll, hogy megölnek egy disznyót, osztán feldarabolják, béteszik a kamarába, padlásra, s avval alászolgája.

Nem.

A disznyóvágás a székölyöknél innap. Nagy innap*!

Az egész családnak, s a rókonyoknak es. Ojan dolog, amiről osztán beszélnek, amire szívesön emléköznek. Viccös történetök esnek meg ojankor. Még a gyermekök es elkérezködik az iskolából arra a napra. Ojan, mint egy kaláka. Dolgoznak esznek, isznak s jókedvik van. Há mija. Így élünk münk. Érzi a zembör, hogy esszetartozunk mind.

Tél van, a termés má bétakarítva: a pityóka a pincébe, a búza, árpa, rozs, zab a gabonásba, hámbárba, szuszékba rakval.

A befőttek, ízek, savanyóság szépon sorjába a kamarába, ahogy egy rendös asszontól illik.

A bor kiforrva, pálinka kifőzve. Há mi kell még?

A széna a csűrbe, szalma a kaszajba, a takarmányrépa a szekérszín melletti raktárba, a szacskáló mellett csomóba rakva. A tűzrevaló a fásszínbe felfűrészelve, felhasogatva, várva a tűzbevetés pillanatát.

Minden a helyin van mán, csak egy valami hiányzik – a legfontosabb. Az utolsó, a bétakarítás hosszú sorába. A kamarát, padlást megtöltő legfontosabb dolog, a... disznyókőccség. Csak a. De asse sokáig.

Hónap disznyóvágás lesz Csűröséknitt.

A gyermekök már este se bírnak magikkal. Pedég hol van még a reggel? Már napok óta számojják, hányat es kell még alunni a disznyóvágásig. Há egyet még muszáj. De nem jó álom a szemikre. Bé vannak gyulladva erőst.

– Hónap disznyót vágunk – újságolja az ajtón bélépő nagynénnyinek Sanyika.

Ilus nénnye, minha nem hinné:

– Az-e te?

– Abbiza – tromfol reja Ibike, s láccik a nagy izgalom, a leánkán a hónapi nagy menetöt várva.

Küsmaris se maradhat ki:

– Disnyót, ljust néne, tudda med! – selypít.

Erre osztán Ilus nénnye hűledőzik, felkapja Küsmarist, s cuppant egyet a zarcára.

A gyermekserög ott leskölődik az anyyok mellett, fogják a szoknyáját erőssen, me há nekik mindent látni, tudni kell, vaj mi. Az anyyok éppen a májosba való rizst főzi. Elészedi a bossot, paprikát, sőt, fokhagymát, hagymát s miegymást. Az edényököst es készíti: tekenyőt, húsnak, szalonnának, tálat a vérnek, eléveszi a késököst.

Közbe Ilus es odaáll segíteni. Tormát hánt, mialatt Csűrösné káposztalevet hoz fel a pincéből.

De a gyermekök úgy jönnek-mennek körülötte, hogy botladozik az aprónép lábaiba. Mindenhol lennének, csak éppen ágyba búni nem akarnak. Annyoknak félbe kell hagynia munkáját, hogy ágyba parancsojja őket.

Erre Ferkó akadékoskodik:

– Ó, édesanyám, na! Csak még egy kicsit.

Ezt má Küsmaris es ismétöli hízelögve:

– Ó, éssanyá, na!

– Aki nem szófogadó, s nem fekszik le, a' hónap nem kap disznyófület, s nem menyen száánkózní! – mondja „ésanyá”, sosztán felkapja a kicsi prücsköt, s megpuszilgassa.

Ez osztán hat. Muszáj bétartani. Bémennek a szobába, levetköznek, de osztán lassan kicsire kinyílik az ajtó, s a kíváncsi, tágra nyílt, csillogó kicsi szemecskék egymás feje felett lesnek kifelé a konyhába. A legfelső Ferkó, alatta Ibike, Sanyika és Küsmaris.

– Kukk! – ijeszt rájuk az udvarról épp akkor belépő apjuk.

Erre osztán kitör belőlük a kacagás, mind a zuhé, s újra osonnak ki lábatlankodni.

Ferkó kíváncsian kérdöz:

– Édösapám, má eléhozta a szalmát?

– Elé há, ott a szekérszín alatt – mondja az apjok, s közbe a későköt veszi szemügyre, s a zsebiből eléhúzott fénkővel kezdi élösíteni egyiköt.

– S a tekenyőt es? – kérdöz rá Sanyika.

– Azt es. Ott van a disznyó feredőszobájába.

– Há hoj van a disnyónak fejedősobája? Há ojan fejedő jes van? – áll az apja elé a kíváncsi kérdéssel Kűsmaris.

– Má hogyne vóna... az udvaron – kacagja el magát az apjok.

Erre Sanyika:

– Hallám, lessük meg – osztán futnak a konyha hátsó ablakához, s neznek ki a hátsó udvarra.

Kűsmaris es odanyomja a kicsi pisze orrocskáját a hideg ablakhoz:

– Ha'ám – mondja

– Ott van! Én má látom!

– Hol te?

– Oda van támasztva a disznyópajta ódalához.

Erre Küsmaris erőst elcsudálkozik:

– Há, ájva hoty fejedik med a disnyó, ésapá? – kérdözi.

– Úgy, hogy lefektetik a tekenyőt a földre.

De most osztán komojan rejik szól az annyok, s takarodót rendöl el.

– Ha nem búttok ágyba rögtön, akkor béhozzuk a tekenyőt, s hideg vízbe megferesztünk mindegyiköt!

– Brrr! – rázkódnak meg, s iszkolnak es bé Küsmarissal a sor végén.

Reggel a disznyó visítésára ébrednek. Bezzeg szökik ki az álom a szemikből, nem mint ojankor, mikor iskolába, óvodába kell menni. Szedik magikra a hóbeleváncot, csak Küsmaris nem boldogul.

Reménytelenül sírja el magát, látva, hogy a többi már majdnem kész a „kirohanásra”:

– Ésanyááá!

Ám „ésanyá” künn a véröstálat fogja. Most nincs ideje véle foglalkozni. Szerencsére megérkezik Illus néni, s ő gongyába veszi az apróságokat, me a nagyobbak sem ötözték fel rendösön, s megfáznának. Mint kicsicsikók toporzékolnak, mert azt Illus nénnye fel sem fogja, hogy milyen fontos dolog nekik künn lenni most. Mert nélkülik a disznyóvágás nem es valóságos.

Osztán, mint a pezsgősüveg dugója, úgy robbannak ki az udvarra, a decembör végi fagyos hidegbe. Bodri es örömmel veszi kisgazdái megjelenését, vakkant nekik, csóvájja a farkát igen-igen. Ő es toporzékol, háborogna es, hogy túl rövid a lánc.

A disznyó ekkorra már aláírta a testámentomot, eppen teszik belé a tekenyőbe. Lárait széjjelhúzza, az orra pedég felemelve a tekenyő széjire. Mosmá békivel van. Illus hozza a pálinkát, megkénájja a disznyófogókat, akik közül egyik eppen az ura, aki már korábban jött segíteni.

– Hozhassátok a beretválkozó vizet, Ferus – mongya Pista bácsi, a disznyóvágó, közbe rejaszórja, a disznóra az apróra tört gyantát.

János az asszonyát kérdözi:

– A gyermekök jöttek-e?

– Nem. Hozd át ökönt osztán, mikor jössz enni.

János felhajtsa a pálinkát, osztán menyen es, me otthon várják az állatai. Jóska, a másik szomszéd es menyen véle, me neki es hasonló, halaszthatatlan gondjai vannak.

Elköszönnek:

– Na, segedelmet tovább es.

– Még egy pohárral?

Még elfogadnak egy pohár pálinkát, aztán mennek es.

Csűrös gazda közbe hozza a forró, kopasztó vizet, s lassan önti a disznyó hátára. A gyermekököket hátra kell poroncsolni, nehogy a kifröcskölő forró víz leforrázza őket. De ők nem bírják sokáig, ezt a hátrányos megkülönböztetést, lassan araszolva, újra visszafoglalják előbbi állást. A disznyó már aggya le a gúnyát, marékszámra tépik róla a szőrit. Vakarják es, osztán hanyatt fordíccsák, a hasát es kopasszák.

Küsmaris ott szorong az apja körül.

– Fázol-e Küsmaris? Ejsze bé kéne menni a házba.

Küsmaris ki van pirosodva a hidegtől, szipog, de nem adja meg magát, szipogva mongya:

– Nem pázsom.

Erre Ferkó:

– Szipogsz.

– Nem sipodot. Haddatok békén. Püjet atajot enni – mondja, sosztán bátran állja tovább a hidegöt.

Pista bácsi sem ájja meg szó nélkül:

– Haggyátok Küsmarist. Disznyóvágáskor a gyermekök s a kutya nagyot hall, s nehéz nekik poroncsolni.

Osztán már ropog a tűz a disznyó hátán. Száll a pernye. A gyermekök erőst élvezik. Közelebb húzódnak az égő tűzhöz. Így már más, melegebb. Az apjok se félti má a hidegtől őket. Pedig csak az egyik ódalon van meleg, a másikon má nem. De a gyermeknek nem számít, ha valami olyant láthat, ami érdekli. Az orrik kipirosodva, szemik csillog. Küsmaris es ott totyog, s lesi a nagyok minden mozdulatát.

Közbe Pista bácsi, a disznyóvágó lesepri az izzó szalmát a disznyóról, megvakarja egy késsel, s szalmát tesz a disznyó kipeckelt szájába. Az ódalához es, s esmen meggyújcsa. Mikor kész a háta, akkor fordítnak rajta. Megperzselik a körmeit, és lerántcsák a bocskorát. Ferkó közbe felfedezi a félretett parazsat, és megpróbál egy külön disznyóperzselést kicsibe. Fújja, élesztgeti, szalmát rak reja. Sanyika es melléje kuporodik, lbike es. Küsmaris nem, me őt inkább a máglyaszerű nagy tűz köti le, de mikor az alábbhagy, észreveszi, hogy egyedül maradt, akkor ő es odatotyog a nagyokhoz. Ott tapicskol a felolvadt hólében, cipője béázik, de ő nem ad reja, me minden ojan érdekös itt.

Má virrad, mire megmossák a disznyót. Ki van fektetve szép tisztán, sárgásbarna bőre ojan, hogy az embör egyből beléharapna. Reja teszik egy lajtorjára, s béviszik a nyári konyhába. Ott bontcsák fel az asztalon. Ez osztán má megér egy pohár szilvapálinkát. Csűrösné hozza es. Közben nezegetik a disznyót, méricskélik szemre, lehetött úgy száznjócvan kiló élőségba. Saccolják, mije vastag lehet a szalonnája? Mennyi kolbász lesz belőle?

A gyermekököt e nem annyira érdeköli, me ök má várják a disznyófület.

– Ki tud mondani egy versöt, akkap fület hamarébb?

– Kűsmaris tud egyet. Mondd el azt, hogy: „Jertek lányok Ligetre” – bíztatja őt Ferkó.

Kűsmaris nem ijedős, de azé hagyga kéretni magát egy kicsit. Osztán elkezdi:

Jejtet jányot Jidetje, Jidetje,

Ott a vijád tözsepe, tözsepe.

Ott ájujját a józsát, a józsát,

Abból tötnet botjétát, botjétát.

Ast es tudom, ti töti, ti töti,

Vijád Ejzsi tötözsí, tötözsí,

Azs astajja jetesi, jetesi,

Tovács Pista fejvesi, fejvesi,

Tajapjába biddesti, biddesti.

Az apja legszívesebben felkapná, de most nincs arra való üdő, há így csak megsimmogassa a kicsi fejit, s Pista bácsi má adja es a fület Küsmaris kezibe. Osztán sorba megkapja a részt mindegyik. Majszolják, rágják a ropogós porcogót. A szemik csillog az örömtől. Szép fehér tél van, disznyóvágás, s kezikbe a ropogósra perzselt disznyófül. Délután osztán mennek csúszkálni, szánkózni. Há mi kell még ennél több egy falusi gyermeknek, hogy jól érezze magát?

Közbe Pista bácsi elkezd a bontást. A hanyattfektetött disznyóról levágja a négy csülköt, osztán megfordíccsák, felvágja a szájától a feje tetejiig a bőrt, s beléakassza a kést a hátszalonnába. De ahol a legvastagabb a szalonna, hirtelen leáll. Még megpróbálja húzni, de nem menyen a semminek se.

– Elakadt a kés – mongya, s huncutul nez széjjel,

Küsmaris mosmá nem tuggya mi lesz, bámul hol Pista bácsira, hol az apjára.

– Ejjtatt a tés. Most mi jess ésapá?

Ferkó már tuggya a dörgést.

– A tavaj es ott akatt el. Édösapám, tőccsön Pista bácsinak pálinkát, me attól osztán megerősödik, s vágja tovább.

Úgy es lesz, Pista bácsinak tőtnék egy pohár szilvapálinkát, attól osztán úgy megerősödik, hogy végighasiccsa a hátszalonnát. Utána jó a karaj, hosszúhús, ódalas, orjas, s a többi. A belekkel az asszonyok elmennek hátra, kiürítik a belsejit, kimossák, húrolják, tisztíccsák. Közbe Pista bácsi eljut a has részhez.

– Pista, ügyelj, nehogy a nyula elfusson! – mondja Ferenc.

Küsmaris erre má esmen felélénkül.

– Hol nyusita, ésapá?

Ferkó itt es tuggya, mi jó.

– Nincs nyuszi, Küsmaris, csak egy ojan rész van ott, mint a szekérágas, vagy a nyúlnak a két nagy füle, annak mongyák, hogy nyúla.

Ezt Küsmaris nem igen érti, csak annyit tud, hogy nincs nyuszi. Pedig azt lbike s Sanyika es szeretné. Küsmaris fel es tűri a kicsi orrát ezé.

– Akko mé mongyátok? – s duzzogva béáll a szekrény mellé a sarokba, arccal a falnak. Próbálják kicsalni onnan, de nem jó.

– Ne puffadj, Kűsmaris.

– Puppadok, azsét es, me asmontátok, van nyusita, s méd sincs.

– Akkor puffadj.

– Puppadok es, s ha megbosontotok, nem es esem!

Osztán még es megbékül hamar, me Ferkó felfújja neki a hólyagot. Göngyölgeti, s ahogy nő, Kűsmaris tapsikol, örül a léggömbnek.

– Vidázz Peekó, nehod elsójjon!

De nem szól el, Ferkó má tuggya meddig kell fúni, béköti, és felakassza száradni. Abba tótik a fősjatot.

Mire végeznek, má kész a sültpecsönye, lehet odaülni. Átal jó János bácsi es a gyermekökkel, Pistivel s Jucival. Józsi es, a szomszéd, aki reggel es itt vala. Lejönnek mamáék es felszegből. A gyermekserög a kűsebbik asztalhoz ül. Egy igazi jó széköjös családi ebéd kereködik. Ez egy igazi ünnepi ebéd. Jóízűen fálnak. Elbeszélgetnek, meghányják-vetik a világ bajját, s közbe dicsérik a gabonán hizlalt disznyó finom, puhára sült húsát.

Evés után má a gyermekök nem bírják tovább bent, kimennek az udvarra. Magikra márcsák azt

a kicsi havat es, ami az idén hullt. Később bėjönnek kipirosodva, megfázva. Kűsmaris arca ojan, mint a rózsa. Illus nénje levetkőzteti a havas ruhájából, s puszilja a hideg arcocskát. A gyermekök mosmá esmen belékeverődnek a disznyóügybe. Nezik a kolbászgyártást, élvezik, ahogy telik a bél, nő, forgassák körös-körbe, míg egész hosszú lesz. Közben má fő a hurka es. Ferkó kimenyen az édősapjával megtisztítani az udvart a szalmától, és helyrerakni a tekenyőt. Ő a legnagyobb, a kicsigazda, kell segícson a kűsebb dolgokba.

No, osztán mire bėjönnek, má arra minden kész, megfőtt a tormásleves, megsült a hűs. Asztalhoz űl a nagycsalád. A munka elvégezve, meg lehet űlni a disznyótort. Elékerűl esmen a pálinka s a bor es. Elvégre innap van, disznyóvágás. Evés közbe osztán elmongyák, mijen vót az elműlt esztendő, hogy miből mennyi lett, kell-e hezza még venni a pijacon, vagy kihűzza újig. Osztán a disznyóra terelődik a szó. A jövőre es gondolni kell, vajon mennyi lesz a malac ára a tavasszal. Pista bácsi bémond egy-két viccős vásári, s miegymás történetöt. Tud az öreg egyetmást, me sokfelé megfordult má, ahogy ő mongya: sok kűszöb megűtötte a seggit.

Este osztán, mikor már mindenki elment, Csűrösné elkészíti a rókonyoknak, szomszédoknak a kóstolót. Egy kicsi ezt-azt. Hónap elkűdi Ferkótól. Nekik es kűdtek, ők es kűdnek. Így szokás a székőjőknél, így illik. Kóstolja meg mindenki a friss kőccségöt.

A gyermekserög má kidűlt a fáraccságtól. Egymásra dűlve, támaszkodva bóbiskolnak a konyhai heverőn. Kűsmaris félrebillent fejjel aluszik Ferkó mellett. Az anyyok vetkőzteti, mosdatja, és ágyba dugja őket.

A zsírolvasztás, kocsonyafőzés, fűsajt készítés hónapra marad.

Lefekvés előtt még megnezegetik, miből mennyi van. Úgy érzik, elég lesz. Újat ér a disznyókőccség. Nem szorulnak a bóti portékára, ami szójából, s még ki tuggya milyen, hűst sohase látott, ízetlen-bűzetlen anyagokból való. Me a mai hentesáru, má nem az ami vót hajdanán. Ezőknek semmi közik nincs a valódi ételökhöz.

Most má jöhet a tél. Az akármilyen kemény székőjűdi tél. Élelöm, takarmány elég van s biztos hejjön. A bétakarítás bé van fejezve.

* Az Udvarhely-széki falvak tájszólása is eltér egymástól, ezért itt vegyes a megjelenítés. Például szülőfalumban ÜNNEP, a szomszéd Vargyason INNAP. De az AZTÁN mindenütt OSZTÁN.